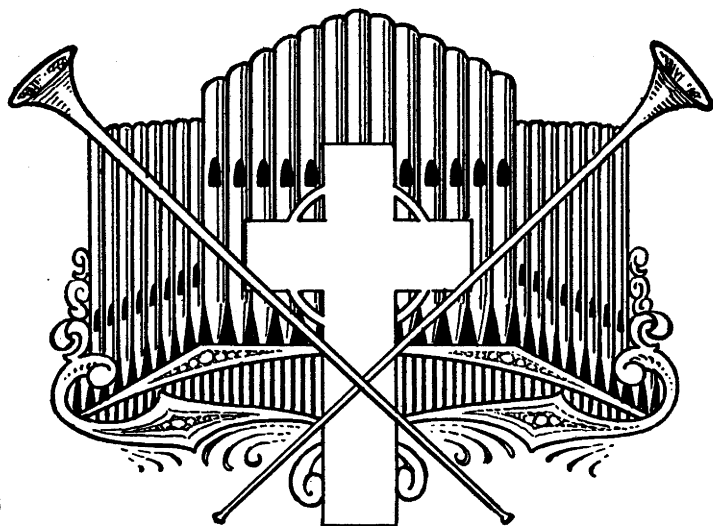

TIDSKRIFT FÖR KYRKOMUSIK OCH SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

MARS

1926.

UNDER MEDVERKAN AV MUSIKDIREKTÖRERNA OTTO OLSSON, STOCKHOLM
OCH SVANTE SJÖBERG, KARLSKRONA SAMT KOMMINISTER KNUT PETERS, HÄSTHOLMEN

UTGIVEN AV KOMMINISTER ARTHUR ADELL, STJÄRNORP

REDAKTIONENS ADR.: STJÄRNORP, RT. 4 A. EXPEDITIONENS ADR.: GLEERUPS FÖRLAG, LUND

Innehåll:

Tillbedjan i Gudstjänsten (Komminister *Martin Leby*, Mjölby). — Erik Norenus (Lektorn, Teol. Dr. *Emil Liedgren*, Västerås.) — Liturgisk-kyrkomusikaliska strävanden i nutidens västerländska kristenhet: Den romerska kyrkan. III. (Komminister *K. Peters*, Hästholmen.) — I anledning av handboksrevisionen (Skr. i Handboks-nämnden, Docent *G. Lindberg*, Uppsala). — En högmässogudstjänst från musikalisk synpunkt (Musikdirektörerna *Fr. Hjort*, Göteborg och *Sv. Sjöberg*, Karlskrona.) — Recensioner. — Från stiftens. — Meddelanden.

Musikbilaga: *Ludv. Senfl*: Påskmotett (6-stämmig) i modern notation av Otto Olsson.

LUND, C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG

Pren.-pris 4:50.

Innehållsförteckning.

Uppsatser.

	Sid.
<i>A. Adell</i> : Det gregorianska arvet i mässan	129
— » — Det gregorianska arvet i Tidegården	147
— » — Fortsatt arbete med handboksrevisionen	188
— » — Gudstjänstens enhetlighet	3
— » — Nattvardsgudstjänsten	68
<i>A. Adell, F. M. Allard, K. Peters</i> : Handboksförslaget 1926	157
<i>F. M. Allard</i> : Församlingssången i Guds hus	85
— » — Liturgiskt-kyrkomusikaliska strävanden i nutidens västerländska kristenhet: Tysklands evangeliska kristenhet	105, 131, 153
— » — Sången i Guds hus	49
<i>G. Aulén</i> : Den tilltänkta handboksrevisionen	9
<i>B. Cnattingius</i> : Förslag till omdaning av högaltaret i Linköpings domkyrka	172, 187
<i>D. G.</i> : De rundradierade gudstjänsternas psalmer	72
— » — Passionstidens psalmval	91
<i>C. F. Hennerberg</i> : Stockholms kyrkomusikerförening 25 år	145
<i>Fr. Hjort</i> : Enhetlighet och stil, särskilt med tanke på mässmusiken	87
— » — En högmässogudstjänst från musikalisk synpunkt (ett inlägg)	46
<i>A. Johansson</i> : Jordfästningsritualen	71
<i>M. Leby</i> : Tillbedjan i gudstjänsten	33
<i>E. Liedgren</i> : Den svenska kyrkopsalmens fyrahundraårsminne	17
— » — Erik Norenus	36
— » — Paul Gerhardt och Sverige	97
<i>G. Lindberg</i> : I anledning av handboksrevisionen	44
<i>Menaseach</i> : En inkonsekvens	28
<i>K. Peters</i> : En liturgisk detalj	27
— » — En svensk hymnantologi	139
— » — Liturgisk-kyrkomusikaliska strävanden i nutidens västerländska kristenhet: Den romersk-katolska kyrkan	10, 24, 38
— » — Nytt förslag till Vesperale för Svenska Kyrkan	57
— » — Psalmvalet vid högmässan	183
<i>J. Rabe</i> : J. S. Bach och hans kyrkomusik	81, 100
<i>E. Rodhe</i> : Handboksfrågorna vid 1925 års kyrkomöte	21
<i>D. Rudin</i> : Musik och gudstjänst	177
<i>S. Sjöberg</i> : En högmässogudstjänst från musikalisk synpunkt	5, 47
<i>K. M. Westerberg</i> : Kyrklig Symbolik	62

Redogörelser och större meddelanden.

<i>Anmälan</i>	1, 192
<i>Arkitekterna och orgeln</i>	94
<i>Befördringsritualet vid kantorsval</i>	95

	Sid.
<i>Freiburger Tagung für deutsche Orgelkunst</i> den 27/7—28/7	32, 80
<i>Handboksrevisionen: Diskussionsmöte i Norrköping</i> den 15/3	48, 64
Handboks nämnden	15, 127
Jämför i övrigt sidd. 9, 21, 27, 28, 44, 68, 71, 125, 143, 157, 188	
<i>Kreuzkörens i Dresden 700-årsjubileum</i> den 8/10—11/10	176
<i>Kyrkomusikdagen i Göteborg</i> den 11/5	80, 96
<i>Kyrkosångens vänner: Centralkommitténs sammanträde</i> den 21/1	32
Årsredogörelse för verksamheten 1925	75
<i>Linköpings stifts organist- och kantorsförening</i>	80, 144
<i>Liturgiskt oskick</i>	191
<i>Stockholms kyrkomusikerförening</i>	127, (145), 175, 190
<i>Strängnäs och Västerås stifts organist- och kantorsförening</i>	144
<i>Sveriges kyrkosångsförbund</i>	80, 126, 190
<i>A. Adell: Kyrkomusikernas löneförmåner</i>	92, 124, 142
<i>Hj. Danell: Diskussionsinledning om handboksrevisionen (referat)</i>	64
<i>J. Jonsson: Förståelsen för värdig kyrkomusik (ur Östergötl. Folkblad)</i>	14
<i>Menaseach: Kring handboksrevisionen</i>	143
<i>U. L. Ullman: Gudstjänsten och församlinglivet (ur Sv. Kyrkotidn.)</i>	125

Recensioner.

<i>A. Adell: Diakonistyrelsens hymnserie</i>	47
— » — <i>Handledning i kulturminnesvård och hembygdsforskning</i>	189
— » — <i>H. J. Moser, Die evang. Kirchenmusik in volkstümlichem Ueberblick</i>	189
— » — <i>Gunnar Rosendal: Nutida teologi och förkunnelse</i>	173
<i>O. Mannström: Sveriges kyrkor</i>	74
<i>K. Peters: Communio in Adorando et Serviando Oecumenica</i>	29
— » — <i>A. E. Friedlander: Den kyrkliga diktningen</i>	139
— » — <i>Nytt förslag till Vesperale för Svenska Kyrkan</i>	57
— » — <i>Sleumer: Kirchenlateinisches Wörterbuch, M. Hammarström: Glossarium</i> till Finlands och Sveriges latinska medeltidsurkunder	174
<i>H. Weman: Årkestiftets organistförening: Fyrtio koralförspel</i>	73

In memoriam.

<i>Kantor Carl Bohlin, Stockholm</i>	30
<i>Kontraktsposten Karl Thunander, Öja</i>	175
<i>Musikdirektör O. Ullman, Upsala</i>	79
<i>Musikdirektör T. Wirén, Upsala</i>	30

Musikbilaga.

	Häfte.
<i>J. Brahms: Fader allsmäktig. (Mel. 1623)</i>	4, 5
<i>A. Bruckner: Vaka, kristen</i>	4, 5
<i>G. Ebeling: Den gyllne solen. (Sättn.: O. Olsson.)</i>	7, 8
<i>H. L. Hassler: Befall i Herrens händer</i>	7, 8
<i>D. Olson: Förspel till sv. ps. 63</i>	12
<i>O. Olsson: Postludium för juldagen</i>	12
— » — <i>Vid konfirmation. (Mel. 1614.)</i>	4, 5
<i>Senfl: Påsk-motett</i>	3
<i>M. Vulpius: Det går ett tyst och fåligt lamm. (Mel. 1526.)</i>	7, 8

Tillbedjan i gudstjänsten.

Platsen för tillbedjan i helgedomen är altaret. Detta gäller prästen bokstavligen, andligen hela församlingen. Till altaret framburos offren. Så är ännu alljämt tillbedjan en offertjänst inför Herrens, vår Guds, ansikte. Evad vi i gemensam syndabekännelse offra våra syndavanor, vår världslighet, vår ligkiltighet, vår själviskhet eller vi i tacksägelse hembära Gud lovets och prisets offer. Och därför att en gudstjänst icke kan tänkas utan tillbedjan, firas i vår högmässa altartjänst.

Över tillbedjan i altartjänsten vilar städse det gamla: Sursum Corda! — Upplyften edra hjärtan till Gud! Det är den helgade stund, Gud ger oss, då vi få lämna allt arbete, all oro och strid utanför och i stilla hängivenhet hämta kraft ur all krafts källa. Det är Mariasinnet i vårt gudsförhållande.

Predikan och övrig kristlig verksamhet återger mera Marias ivriga, målmedvetna sinnelag. Det synes mera för människor och får i allmänhet berömmelsen och tacket för vad som göres, för framgångar och segrar. — Men lika väl som arbetaren snart ginge under utan vila, lika säkert som kämpen inom kort miste mod och kraft och uthållighet utan stunder av ro, lika visst skulle arbetarna i Herrens vingård och kämparna i Kristi här snart duka under av trötthet och modlöshet, därest de icke tid efter annan hämtade kraft och mod genom att upplyfta sina hjärtan till Gud i stilla tillbedjan.

Och dock, som sagt, det synliga arbetet och dess påtagliga resultat, det är de som märkas och vinna anklang i Guds rike liksom i konst, industri och vetenskap. Men vi-

lan — liksom hälsan — »tiger still».

Därför var det en tid, då man menade, att Guds rike främjades icke blott framför allt utan t. o. m. uteslutande genom predikan. Man uteslöt väl ingalunda bönen, men nära nog den stilla, gudshängivna tillbedjan — jag menar nu i stort sett. Det var då icke underligt, att man förlorade förståelse för allt sådant, som bidrog till andaktens höjande — andakten, som väl ändock är en ofrånkomlig betingelse för all sann tillbedjan.

Det var en tid då många de frommaste bland kyrkans tjänare blygdes för kappa och krage och helst sett, att altartjänsten helt vore borttagen ur vår gudstjänst. Och det var den tid, då de förkunnare, som sagt upp sin förbindelse med Kyrkan, men ej med kristendomen, ofta som text hellre syntes hava prästråktens världslighet och handbokens bokstavstrådom än evangeliet om Jesus Kristus och Honom korsfäst.

Dock, vår tids tecken synas tyda på en omvärdering.

Inom vår Kyrka har Gud på flera håll visat oss vägar till att föra människor till Honom, vägar, vilka förr voro bortglömda eller föraktade. Låt mig endast påpeka den heliga sången, vilken skapat nya gudstjänstformer eller upptagit gamla, där huvudvikten är lagd på själens stillhet inför Gud i ostörd tillbedjan. Och man rädes nu icke längre eller blyges för, att inför Herrens altare träda upp i helig skrud även i yttre avseende. Det räknas numera icke som bevis på särskild gudsfruktan att snurra ihop prästkappan, så att den släpar bakom en som ett svart, grovt rep. Och

man börjar finna, att det icke är ur vägen, att helgedomen prydes med blommor och ljus för att också den måtte stämma till andakt.

På frikyrkligt håll gör sig samma uppvaknande märkbart. Sönerna till de fäder, som förr i sina predikningar förlöjligade eller fördömde altartjänst och prästdräkt, de diskutera nu slutet eller öppet utgivandet av handbok med skrivna böner och komponerandet av en prästrock, eller som den kallas »karakterrock», vilken gäve också pastorn ett värdigare yttre, än man menar en rät och slät bonjour gör.

Och hur tolkas detta arbete, denna strävan? — På vissa håll som ett ytligt och andetomt försök att dölja ett klent innehåll genom en skön form. Man orerar om en ritualistisk strävan, som bygger på ett psykologiskt missgrepp. Ja, en och annan av de okunnigaste, men snabbaste att nedsätta och miss-tänkliggöra, sticker fram med ett ord, som gör sig präktigt, om den katolska faran. Det gör den som råkade komma på en vesper, och häpnade över att finna den kyrka fullsatt, som han hoppats snart skulle få stänga dörren för alltid.

Men de finnas också, Gud vare tack, som däri se ett Guds Andes verk i människosjälarna hän mot tillbedjan.

Och skulle det vara underligt, om vår tids människor längtade efter en stund, då de kunde i stillhet få tillbedja?

Var värld är söndersargad och blödande, vårt arbete och vår umgängelse är orolig och forcerad till det yttersta, t. o. m. vår vila söka vi nå genom att i radio slunga oss från en föreläsning i Berlin till en konsert i Birmingham eller en predikan i Jakob. — Är det då underligt, om vi, sena tidens barn, söka

stillhet åtminstone i Guds hus, längta efter en plats, där vi kunna tillbedja i anda och sanning? Ja, är det icke naturligt, att vi också inom religionens värld söka, icke endast verksamhet och arbete bland människor utan också vila och kraft hos Gud?

Det har alltid varit så, att den mäktigaste verksamhet inom Guds rike haft som grund och kraftkälla bön och tillbedjan.

I nattens stillhet på det ensamma berget hämtade Guds Son kraften till arbetet nere bland människors barn. — I Judas hus vid Raka gatan i Damaskus låg Saulus på knä inför Gud, i trenne dagar, under vilka han varken åt eller drack. Där inför Guds ansikte, föddes Paulus, hedningarnas outröttlige apostel.

Men vi kunna gott gå till vår tid! Det finnes tvenne kyrkobilddningar i vår tid, vilka båda erövra ny mark. Det anses kanske i allmänhet, att de äro varandra så motsatta, att deras namn ej kunna nämnas på samma dag. Och ändå ha de många typiska drag gemensamt. Den ena kyrkan är så nära den älsta, den andra den yngsta: jag menar Katolska kyrkan och Pingströrelsen.

Man har sagt mycket fult om både Katolicismen och Pingströrelsen i fråga om deras förmåga att värva proselyter. Ofta ha säkerligen domarna varit mer än berättigade. Men det vore oärligt att icke tillstå, att det finnes en sida hos dessa båda, en god och uppriktig, som möter ett djupt religiöst behov hos vår tids oroliga och sönderslitna människor. Och det är: De giva i sitt gudstjänstliv rika tillfällen till tillbedjan.

Den måhända främste kännaren på evangelisk botten av katolskt fromhetsliv torde väl vara pro-

fessor Friedrich Heiler. Han har själv vuxit upp som troende katolik men lämnade denna kyrka under fruktansvärd inre kamp för att bli evangelisk teolog. Heiler säger i sin bok »Das Wesen des Katholizismus» följande förödmjukande ord: »Jag har länge, sorgfälligt och fullständigt opartiskt givit akt på bönelivet i båda kyrkorna (den katolska och den evangeliska) men jag har alltjämt fått det intrycket, att — frånsett de trånga sekt- och föreningskretsarna — det bedes mera och innerligare i den katolska gudstjänsten än i den evangeliska.» På annat ställe omtalar han, hurusom just bönelivet inom romerska kyrkan är det band, vilket längst och starkast kvarhöll honom själv och ännu kvarhåller, ja, drager till sig många av de allra djupast fromma. Han säger att glansen från detta böneliv är så stark, att den överstrålar alla de mörka sidorna i katolicismen. Den är orsaken till dess styrka och framgång.

Vända vi oss till katolicismens — som det kan tyckas — polära motsats: Pingströrelsen, finna vi om denna omstridda men mäktiga företeelse enahanda vittnesbörd.

Docent Briem säger i sin bok, »Den moderna pingströrelsen» så: »Vill man finna den djupaste orsaken till pingströrelsens framträngande och den djupa dragningskraft, som den övar på många människor, torde man utan tvivel finna den i dess innerliga böneliv. Här hava vi säkerligen pingströrelsens starkaste sida. Såväl i det enskilda umgänget som vid gemensamma möten lägges den största vikt vid bönen. — Och då all äkta bön är förbindelse med och upplevelse av Gud själv, ett kraftösende ur livets brunnar, är det lätt att inse, vilken källa till andlig förnyelse och inre

avgjordhet ett sådant böneliv skall utgöra.»

Och en av dess egna, f. kyrkoherden Söderholm bekräftar denna iakttagelse: »Det frapperade mig även, då jag först kom i beröring med andefyllda syskon, vilket underbart böneliv dessa levde, — man kände snart att de levde i en helt annan förbindelse med Gud, än vad jag i allmänhet funnit hos de troende.»

Nu menar väl någon, att detta senare böneliv har ganska litet gemensamt med den stilla hängivelse, som ligger i tillbedjan. Men månne icke den inre stillheten kan finnas, redan innan det andliga djupet hunnit fostra fram också den yttre? —

Så menar jag då, att även vår kyrka har att söka och finna sin styrka i bönelivets förinnerligande och fördjupning. Och är månne icke en av kungsvägarna till detta stora härliga mål församlingens gemensamma, stilla innerliga tillbedjan i gudstjänsten?

Är då vår gudstjänst, enkannerligen högmässogudstjänsten, ägnad att tillgodose detta behov, att hjälpa människor att i tillbedjan möta Gud? Jag är viss därpå!

Vi lita icke till katolikens medel, att med brödets och vinets konsekkrering hjälpa församlingen att tro, att Gud är närvarande, så att Han hör bönen. Icke heller söka vi framkalla bönestämning med högljudda rop på svenska eller okända tungomål, men vi tro och ha erfarit, att i vår enkla men högtidliga altartjänst med dess bön och åkallan, syndabekännelse och lovprisning, kan vissheten om Guds närvaro med härlig och oemotståndlig kraft gripa själen och lyfta henne upp mot de eviga höjdernas härlighet.

Och lika väl, som den enskilde i tillbedjan ställes ensam inför Gud,

lika väl förena vi oss och gå gemensamt fram inför Guds ansikte. Och det ligger en förunderlig styrka i gemensam tillbedjan, då Guds Ande, som också är bönen's Ande, får gripa hela församlingen. Ty vi äro icke alla lika starka, icke alla lika långt hunna. En har kommit långt på bönen's väg, och kunde vittna om många härliga upplevelser på den vägen, en annan är endast nybörjare, en tredje knappast det.

Men det är som hjälpte vi varandra i den gemensamma tillbedjan i Guds hus. Här träder den starkare till och hjälper den svagare. Här meddelar den gamle bedjaren nybörjaren sina rika och hoppyllda erfarenheter. Icke syn-

ligt, icke med ord, men osynligt genom Andens gemenskap. »Så utgöra vi, fastän många, en enda kropp i Kristus, men var för sig äro vi lemmar, varandra till tjänst.»

Men det är icke av oss, Guds gåva är det. Ty vi kunna i det stycket litet hjälpa varandra. Men hur lyda orden i nattvardsmässan: »Upplyften edra hjärtan till Gud.» — Det är icke alltid så lätt. Vi försöka måhända, men det går ej. Men så kommer fortsättningen med hoppet, hjälpen och tillförsikten. Vi vända oss till Honom, som älskar tillbedjare i anda och sanning, och som lovat höra oss, vi bedja: »Gud upplyfte våra hjärtan!»

Martin Leby.

Erik Norenus.

Översättaren av Sv. ps. 76 och 77.

Ingen passionstid förgår, utan att i våra svenska församlingar åter och åter uppställas de båda sykonpsalmerna »Jesu, du mitt liv, min hälsa» och »Jesu, djupa såren dina». Melodierna höra även till de för vårt folk mest bekanta: redan i skolan ha vi väl alla lärt oss känna igen dem, och de sjungas också med allmänt deltagande av unga och gamla.

Såsom en blick under texten i psalmboken säger oss, äro dessa sånger översättningar från tyska författare: advokaten Ernst Kristofer Homburg (1605—1681) och prästen Johann Heermann (1585—1647), bägge kända som poeter, den senare t. o. m. »poeta laureatus» och en av den evangeliska kristenhetens största psalmdiktare i alla tider. Den svenske översättaren är däremot föga känd: I »Västerås Stifts Herdaminne» (III. s. 89 f.)

ger J. F. Muncktell några bidrag till hans biografi. Kollega och kaplan i Hedemora, omsider (1683) andre komminister där, gjorde han sig värderad för »sina synnerliga gåvor» och visade även »lyckligt anlag för poesien, både den latinska och svenska». Efter ett prov till kyrkoherdebefattningen i Floda (1694) begärde honom därvarande församling »med tårar» till sin pastor, men en annan blev den lycklige. Såsom utnämnd kyrkoherde i Garpenberg avled Norenus den 26 mars 1696 i sin födelsestad Hedemora, sextioett år gammal. Hans hustru, som var sjuklig, hade gått bort före honom.

Befordringar gingo ju ofta långsamt i äldre tider, men att en man med så allmänt värderade egenskaper som lärare och predikant icke hade bättre framgång, torde få tillskrivas en viss strävhet i lynnet:

den »ohövlighet» och »sturskhet», som hans förmän prostarna Skragge och Holstenius tillvitade honom. Det saknar ej sitt intresse, att den numera blott för sina passionspsalmer ihågkomne prästmannen måste uppbära klander för bristande subordination: det vill synas, som om mången gång i gamla tider känsligheten för lidandets mystik och mottagligheten för intryck av Smärtornas Man sammanhängt med en viss förmåga att skaffa sig fiender och ådraga sig överordnades eller jämlikars ovilja. En av de tidigaste representanterna för en personligt känd passionsdiktning: Berengarius av Tours (d. 1088) anropar i sin enda bevarade hymn (*Juste judex, Jesu Christe*) Frälsaren om hjälp mot fiendernas anlopp: Kristi lidande, Kristi kors skall bevara honom för alla deras försåt. När Norenus i sin översättning av Homburgs psalm (sv. ps. 76) hämtar styrka av Jesu tålmod under »härdeord, spott, hohn och spee» (v. 2) och vid falska anklagelser (v. 5) eller när han tackar Frälsaren, att

Ödmiukheeten tin har bötat /
För min stältheetz öfwermodh,

vill man gärna däri ana ett personligt känslomoment. Men vid den tid, då han utgav sina psalmöversättningar (1675), hade han väl ännu ej fått pröva på så mycket av klander och motgång. Det ligger dock något providentiellt betydelsefullt i bekännelsen med Heermanns ord (v. 3):

Will migh Werlden Hiertat föra /
På then breda Wällusts-Bahn /
ther iagh Jubelsång får höra /
Skodar iagh tå flijtigt an /
På tin Marters tunga Last . . .

Alltför mycken framgång är icke hälsosam, det vet han, och redan denna insikt har väl hjälpt honom att resignera under motgångarnas

och familjebekymrens år. Men han har ju även haft ett djupare kvietiv:

Har iag tig i Hiertat inna /
Allan Godheetz Källa wid/
Ingen Sweda kan mig hinna /
Ia/ i sidsta Kamp och Strijd/
Iag fördöllier mig i tig /
Hwilken kan då skada mig /
Then i tin Såår Rum har funnit /
Han har lycklig öfwerwunnit.

Det lilla märke, som daldialekten satt i hans språk (*inna*: inne), ger något personligt vinnande åt strofens ursprungliga form.

Det är blott två psalmer vi nu äga från Norenus' hand, men säkert har han översatt många fler. Enligt Schefferus' *Suecia Literata* har han utgivit: *Exercitium pietatis, per cantiones sacras de passione Christi, ex German. in Suetic.* (Arosiæ 1675), d. v. s. *Gudfruchtighetenes öfning vthi Gudeliga Songer om Jesu lidande, öfwersatte från Tyskan* (Västerås 1675), såsom enligt gamla uppgifter titeln lydde. Intet exemplar är bevarat, såvitt nu är känt. Men det vill synas, som skulle Norenus' arbete (möjligen i sin andra upplaga) utgivits tillsammans med ett annat av liknande art: hovrättskommisarien Lars Springers *Konst-Spiegel Rätt til at döo*, också en översättning från tyskan (Västerås 1676). Av denna bok och ett med den sammanhäftat opus finns ett fragment i Kungl. Biblioteket, vars register innehåller begynnelse-raderna till en grupp *passionspsalmer*, som icke ingå i *Konst-Spiegel*. Då bland dessa passionspsalmer tydligen även ha stått att läsa n:r 76 och 77 i vår nuvarande psalmbok, är det stark anledning att förmoda, att ifrågavarande psalmgrupp just är den, som Norenus utgav 1675.

Det kan ju vara av intresse att veta, att enligt omtalade register så tidigt som 1676, Paul Gerhardts

dödsår, på vårt språk funnits översättningar av denne store psalmdiktarens ryktbaraste sånger över Jesu lidande, t. ex. »Ein Lämmlein geht» (*Ett Lamb begår och bär på sigh*), »O Welt sieh hier dein Leben» (*O Werld see här titt Liffwe*), alla de sju sångerna till Jesu lemmar och anlete (efter medeltida latinska förebilder), av vilka hymner numera fem anses vara författade av cisterciensabboten i Villers Arnulf från Löwen (d. 1250), alltså även »O Haupt voll Blut und Wunden» (*O Hufwud fult med sweda*) och »Sei mir tausendmal gegrüsset» (*War mig tusend gånger helsat*), vidare av Joh. Rists »O Traurigkeit» (*O jammers id, o hjertequijd*) och »O grosser Gott ins Himmels Thron» (*O store Gud i himmels Thron*) samt av Joh. Heermanns »Herzliebster Jesu, was hast du verbroschen» (*O hiertans JEsu hwad har tu . . .*) och G.W. Sacers »O dass ich könnte Thränen ganz vergiesen» (*O at iagh kunde monga tårar fälla*) m. fl. Men av dessa översättningar, om vilkas poetiska vär-

de vi f. ö. blott kunna ha osäkra gissningar, upptogs endast sistnämnda, med Heermanns strax förut citerade psalm nära befryndade pessionsdikt i vissa psalmböcker (t. ex. i Eberdts Clenodium 1690), dock ej i den Swedbergiska 1694, ej heller i rikspsalmboken 1695. Den från Sacer hämtade psalmen är, liksom Heermanns »Herzliebster Jesu», skriven på något modifierad sappisk meter och har samma rikedom på antiteser som den, t. ex. (v. 7):

Tin öron låto Werlden sig förföra/
Hans måste Judars Korsfäst, Korsfäst höra/
Hwad ondt tin Tunga här förskylla mände/
Måst han uthstånda.

Kunde händelsevis i något kyrkoarkiv eller bibliotek ett fragment eller än bättre ett oskadat exemplar av Springers »Konst-Spiegel» (möjligen under det tyska originalets författarnamn I. Barschamp) påträffas sammanbundet med ett annat litet asketiskt verk i samma format, skulle alltså antagligen rikare kunskap vinnas om Erik Norenus' förtjänster som psalmist.

Emil Liedgren.

Liturgisk-kyrkomusikaliska strävanden i nutidens västerländska kristenhet.

Den romerska kyrkan.

III.

(Forts. fr. föreg. nummer.)

De kyrkomusikaliska strävandena i Roms kyrka ha framför allt hemfört tvenne stora segrar: de nya vatikanska korallböckerna och Pius X:s Motu proprio av 1903 angående kyrkomusiken. Vi anknyta i det följande framställningen av de kyrkomusikaliska strävandena till dessa.

Då de bästa kyrkomusikaliska strävandena i nutiden äro en reaktion mot missförhållanden med mycket gamla rötter, tvingas vi till en början icke så litet tillbaka i tiden.

Den romerska kyrkan äger en musik beträffande vilken ingen kan göra henne äganderätten stridig:

den gregorianska musiken. Den är uppvuxen i kyrkans sköte tillsammans med den liturgi, som den skulle tjäna och därför i fullaste mening lämpad efter dess behov. Det är ej överdrift att säga, att den romerska liturgien ej kan fullt förstås utan kännedom om den gregorianska musiken, ej heller den gregorianska musiken utan kännedom om liturgien. Så innerligt äro de sammanvuxna med varandra. Det är samme tillbedjans ande som talar ur båda.

I tillämpliga delar torde det samma kunna sägas om den klassiska polyfonien, som efter sin förnämste utöfvar även brukar nämnas Palestrinastilen, uppvuxen som den är i närmaste anslutning till den gregorianska koralen, dock först efter det att både liturgien och koralen blivit fasta storheter. Också detta slag av musik låter kyrkans tillbedjan komma till sin rätt.

Allteftersom musiken förvärldsligades, miste man emellertid förståelsen för kyrkans egen musik. Den gregorianska koralen sköts alltmer åt sidan och måste dessutom genomgå en moderniseringsprocess, som avsåg att göra den mera njutbar. Ur denna process framgick den i en avgjort försämrad form, som under de häftiga striderna om densamma omkring det senaste sekelskiftet blivit kallad »reformkoral» i motsats mot dess medeltida skick, den s. k. »traditionella koralen». De viktigaste momenten i denna reformeringsprocess torde kunna sammanfattas så: 1) man strök stora delar av den medeltida gregorianska koralens rikt melismatiska gångar; 2) man försköt texten för att undvika att sådana melismatiska gångar skulle falla på obetonade stavelser eller slutstavelser; 3) man försökte slutligen, att genom vissa, för den äkta

gregorianska musiken okända, kromatiska förändringar närma dess tonarter till dur eller moll och så göra koralen mera njutbar. I stort sett kan denna process anses fullbordad i början av 1600-talet. År 1614 utkom den s. k. Editio Medicæa, så nämnd efter kardinal Medicis tryckeri i Rom, där tryckningen verkställdes. Denna ryktbara upplaga av de »förbättrade» gregorianska melodierna har framför allt kommit att stå som representant för reformkoralen, därför att den, i ytterligare omarbetat skick, år 1868 av Pius IX erhöi officiell karaktär.

Till detta koralens försämrade skick kom ytterligare att man alltmera förlorade sinnet också för dess rätta praktiska utförande. Utförandet blev allt släpigare och tråkigare. Så började den gregorianska koralen att hemfalla åt glömska och förakt. Världslig musik fick alltmer ersätta densamma.

Den klassiska polyfonien rönte ett liknande öde. Sedan 1600-talet är icke längre kyrkan utan teatern och konsertsalongen platsen för den musikaliska utvecklingen. Under trycket av den allmänna utvecklingen tappade också kyrkan känslan för skillnaden mellan helig och profan musik. 1700-talet tager i detta hänseende priset. Operastilen blev alltmer förhärskande i kyrkan. Man behövde musik i kyrkan, som kunde framkalla de starka effekter, som tidens teatraliska smak sökte. Att en tid, som högst skattade dylik musik, ej förstod kyrkans klassiska tonskapelser är ej ägnat att förvåna. Med den världsliga musiken trängde ock orkestern in i kyrkan. Kyrkan höll på att bli teater.

1800-talets stora musikaliska restaurations måste därför bli en reaktion mot förvärldsligandet. Vi torde kunna sammanfatta innebörden av

restaurationen så: kyrkans självbe-sinning över sin egenart och där-med växande förståelse för sina egna skatter. Man förstod, att kyrkan ej var teater, ja, så litet teater att i och därmed, att något passade på teatern, passade det ej i kyrkan. De resultat, som kyrkan och teatern ville framkalla, voro artskilda; då måste ock medlen vara olika. Kyrkans uppgift var ej att framkalla häftiga affekter, utan heliga känslor. Då krävdes också en helig musik, ej en profan sådan, vilken (för att tala med en medeltida författare, som yttrar sig om den redan på den tiden förvärldsligade musiken) snarare väcker »lumborum prurigo» än »devotio mentis»¹.

I sina äldre dagar anknöt denna restaurationsrörelse framför allt till den klassiska polyfonien och utträtade på detta område storverk, dem vi dock nu ej kunna vidröra. I sitt senare, oss närmare liggande skede, har rörelsen alltmer inspirerats av den gregorianska musiken.

Också här dominera benediktionerna. Det starka intresse för den gregorianska sången, som i mitten av 1800-talet började vakna, omhändertogs framför allt av munkarna i Solesmes i västra Frankrike. Tvenne må nämnas: Pothier och Mocquereau. Den förre utgav 1883 en *Liber gradualis*, där melodierna voro återförda till sin medeltida renhet och snart därefter också ett *Antiphonale*. Redan 1880 hade han som inledning till dessa utgivit ett epokgörande vetenskapligt arbete över den gregorianska musiken: *Mémoires grégoriennes*. — Den senare började 1889 det monumentala arbetet: *Paléographie musicale*, varav hittills 10 band utkommit, innehållande fototypiska nytryck av de

äldsta och bästa medeltida musikhandskrifterna med förklaringar samt vetenskapliga avhandlingar över koralens historia, teori, ästetik och utförande.

Så började 1903 Pius X:s pontifikat, i den gregorianska musikens historia det viktigaste alltsedan Gregorius' egna dagar. En av hans första åtgärder var att avkläda *Editio Medicæa* dess officiella karaktär och tillsätta en kommission för koralens återställande. 1907 utkom det nya *Gradualet*², 1912 det nya *Antiphonale*. Detta innehåller dock ej musiken till matutinen. Denna är ännu ej utkommen. Den nya upplagan kallas *Editio Vaticana* och är numera den enda officiellt tillåtna. Dessa båda böcker få väl betraktas som det förnämsta resultatet av samtidens kyrkomusikaliska strävanden inom Roms kyrka.

I detta sammanhang må påpekas det förtjänstfulla arbete som den engelska högkyrkan nedlagt på den medeltida gregorianska musikens utforskande. Här arbetar *The Plainsong and Mediæval Music Society* sedan 1888 främst genom utgivande av gammal musik. Framför allt förtjänar nämnas facsimileupplagorna av *Graduale* och *Antiphonale Sarisburiense*. Ävenså må erinras om detta sällskaps energiska arbete på att göra den gregorianska musiken förstådd och användbar för den engelska gudstjänsten.

Här må ock nämnas ett par arbeten rörande den gregorianska sången. Den för närvarande yppersta sammanfattning av hela den gregorianska vetenskapen torde vara Wagner: *Einführung in die gregorianischen Melodien I—III*. (Leipzig, Breitkopf und Härtel). Samme författare har ock utgivit

¹ Johannes af Salisbury, cit. efter Vedel, *Bag klostermure*, s. 309.

² *Graduale* innehåller musiken till mässan; *Antiphonale* musiken till tidegården.

en liten förträfflig, populär framställning av ämnet: *Elemente des gregorianischen Gesanges* (i Weinmanns serie: *Die Kirchenmusik, Regensburg, Pustet*). En annan förträfflig handledning är *Johner: Neue Schule des gregorianischen Choralgesanges* (samma förlag som föregående).

Också den andra stora segern, som antydes, går i gregorianskt tecken. Redan som patriark av Venedig hade Pius X visat stort intresse för kyrkomusiken, främst för reformsträvandena i gregoriansk anda. 1895 hade han t. o. m. utfärdat ett vidlyftigt herdebrev om saken. Redan samma år han tillträder pontifikatet utger han en för hela kyrkan bindande kyrkomusikalisk lag. Den är dagtecknad på Sancta Cecilians dag den 22 nov. 1903, ursprungligen avfattad på italienska men sedermera försedd med auktoriserad latinsk översättning.

Genom densamma få vi en god totalbild av samtidens yppersta strävanden på det kyrkomusikaliska området. Både på grund härav och på grund av dess även för en protestant i många stycken ofantligt värdefulla innehåll, skulle jag gärna velat återge den oavkortad. Den mig tillmätta tiden medger emellertid endast en jämförelsevis kortfattad redogörelse för det viktigaste av innehållet.

Inledningsvis betonas herdeämbetets plikt att vaka över gudstjänstens värdighet. Hur denna äventyras genom dålig musik framhålles skarpt, ävenså svårigheten att utrota missförhållanden på det kyrkomusikaliska området. På det att ingen längre i dessa stycken skall kunna undskylla sig med sin okunnighet, är skrivelsen utfärdad. Och Pius vill att den skall betraktas såsom en »lagbok för den heliga musiken»,

som äger bindande kraft av fullheten av hans apostoliska makt.

Därefter övergår han till att avhandla huvudsakligen följande punkter, nämligen: 1) Kyrkomusikens väsen och ändamål; 2) Olika slag av helig musik; 3) Musikens förhållande till de liturgiska texterna; 4) Den kyrkliga musikens yttre form; 5) Sångarna; 6) Orgel och andra instrument vid gudstjänsten; 7) Musikens förhållande till ceremonierna och dess inordnande i gudstjänstens förlopp; 8) Medlen till genomförandet av de framställda kraven.

Vid några av dessa punkter skola vi dröja.

1) Den heliga musikens uppgift, säger Pius, är densamma som liturgi-ens överhuvud: Guds förhållande och de trognas uppbyggelse (*gloria Dei och ædificatio fidelium*). De trognas uppbyggelse tjänar den genom att förläna den liturgiska texten större kraft, så att denna får större förmåga att upptända de troendes andakt. Därför måste den till sin form vara helig och allmännelig. Helig, så att allt världsligt, såväl i komposition som i utförande, är uteslutet. Allmännelig, så att inga så starka nationella egenheter få finnas, att de kunna giva andra nationer anstöt.

2) Pius bedömer nu den i kyrkan faktiskt förekommande musiken med dessa egenskaper som måttstock.

a) Främst äro de eftersökta egenskaperna tillfinnandes i den gregorianska musiken. Den framställes därför såsom kyrkans yppersta mönster för helig musik. Som allmän regel kan sägas, att ett musikverk, avsett för kyrkan, är heligt och liturgiskt värdigt i den mån det närmar sig den gregorianska musikens anda och mera ovärdigt Herrens tempel ju mer det avlägsnar

sig från denna förebild. Därför gäller det framför allt att arbeta för återinförandet av den gregorianska koralen.

b) I hög grad besittas de sagda egenskaperna även av den klassiska polyfonien. Därför böra ock dess verk flitigt utföras, framför allt i de stora katedralerna.

c) Även i den moderna musiken finnes stundom dessa egenskaper, varför även den är tillätlig, om blott noga beaktas, att intet världsligt och teatraliskt får komma med.

d) Den teatraliska stilen däremot fränkännas de för den heliga musiken grundläggande egenskaperna. Den bör därför kraftigt motarbetas.

Kapitlen 3 och 4 kunna vi här förbigå.

5) Bland bestämmelserna om sångarna vill jag blott framhålla Pius' skarpa krav på deras personliga egenskaper: »Ingen sångare skall upptagas i kören, vars fromhet och otadliga leverne icke äro höjda över alla tvivel». Vidare måste varje sångare äga det värdiga och andäktiga sätt att uppträda, som höves den heliga tjänst, som han innehar.

6) Orgeln är givetvis tillåten. Övriga instrument däremot endast med vederbörande biskops tillåtelse. Under alla förhållanden äro dock alla slags pianoinstrument och alla slags instrument, som blott avse att framkalla större eller mindre larm och dylikt, förbjudna. Mässingsmusik får blott av särskild anledning och efter biskopens medgivande förekomma i kyrkan.

Särskilt betonas, att då sången alltid intager främsta rummet, orgeln eller de andra instrumenten blott få understödja denna, aldrig

undertrycka den. Ävenså understrykes vikten av orgelspelets värdiga karaktär.

Kapitlet 7 förbigå vi.

8) Som huvudmedel för genomförandet av det påvliga programmet föreskrives att varje biskop skall tillsätta en kommission av män, som verkligen förstå den heliga musiken, vilken kommission skall hava kontrollen över kyrkomusiken inom vederbörande stift.

Vidare föreskrives, att man i prästseminarierna flitigt skall driva den gregorianska sången. Likasom föreläsningar hållas över liturgi och andra ämnen skola ock sådana hållas över kyrkomusiken, såväl över dess principiella som praktiska och estetiska sidor. Åtminstone vid huvudkyrkorna skall man återuppliva de gamla scholæ cantorum, sångskolorna. Vidare böra högre kyrkomusikaliska utbildningsanstalter understödjas och gynnas¹.

Så skulle det vara. Så ter sig idealet. Sådana äro de yppersta strävandena inom Roms kyrka. Att den hårda verkligheten dock visst icke alltid motsvarar idealet måste även det mäktiga Rom erfar.

Hur långt faktiskt även i Roms kyrka den bristande förståelsen för liturgiska ting kan gå, visas därav att det verkligen förekommit att en kyrkoherde i närheten av Neapel år 1910 framställde en förfrågan till Ritkongregationen, om icke möjligen sångkören kunde ersättas med en grammofon². Och prof. Wagner berättar att han i en katedral för några år sedan hört en pontifikalvesper, vid vilken utfördes ett orkestrerat Magnificat. När detta var slut, packade orkestern genast ihop sina instrument och under det att

¹ Pius' motu proprio finnes i tysk översättning hos Drinkwelder, Gesetz und Praxis in der Kirchenmusik (Regensburg, Pustet 1914) s. 70 ff.

² Se Drinkwelder, a. a. s. 156.

biskopen fortsatte vespern lämnade orkestern bullersamt kyrkan¹.

Och i en recension av en »Akademikertag» i Ulm a. d. Donau år 1923 beskärmar sig rec. över att ännu 1923 i Ulm med förkärlek idkas teatralisk musik i kyrkan. Ehuru domkyrkokören utan tvivel står tekniskt mycket högt, säger han, saknar den liturgisk bildning. I samma recension klagas ock över det usla utförande, som den vid tillfället utförda gregorianska musiken fick. Man hade ej ens de vatikanska korالبöckerna tillhands utan använde de gamla².

Vad de nyss behandlade påvliga kraven beträffar, är det intressantaste det som fordrar återgång till den gregorianska musiken. Ännu så länge stå vi väl blott inför begynnelsen till detta arbete och det torde vara omöjligt att säga vad därav kan varda.

Vi torde kunna konstatera att den gregorianska sången hittills huvudsakligen övas i klostren. Åtskilliga kloster finnas väl, där överhuvud praktiskt taget endast gregoriansk sång odlas.

Även vid de större kyrkorna i städerna, där tillgången till övade sångare är bättre, odlas ock ofta gregoriansk sång. Naturligen gör vederbörande biskops och prästerskaps samt körledares intresse här det mesta.

På landsbygden torde däremot den gregorianska sången åtminstone inom stora områden vara tämligen okänd. Då de flesta av oss ju själva hava sitt arbete på landsbygden, synes dess förhållanden för oss kunna ha ett särskilt intresse. Jag har därför vänt mig till en organist och körledare i en ort nära Ingolstadt för att få en mera konkret bild av förhållandena vid en landskyrka. Na-

turligtvis får hans meddelanden icke förallmänneligas allt för mycket. Men jag tror dock, att de äro ganska betecknande för icke obetydliga delar av Tyskland.

Han meddelar att gregoriansk sång utföres blott ytterst sällan i hans kyrka. Själv känner han den mycket litet. Och på samma sätt är det med körledarna i hans omgivning. Han antyder, att organistutbildningen är skulden härtill. Ty även på seminariet övades blott litet gregoriansk sång. Själv känner han blott en enda landsbygdskör, som flitigt sjunger gregorianskt. Men jag vet, tillägger han, att folket icke har det minsta smak därför. Hans egen kör skulle helt enkelt icke förstå den, om han försökte. Själv använder han visserligen ett koralrequiem men — med modärn kör-sättning av Griesbacher. Detta tilltalar honom i hög grad, likasom ock åhörarna, men det är harmoniseringens förtjänst, menar han.

Onekligen föga uppmuntrande. Härav få vi dock icke draga den slutsatsen, att den gregorianska sången ej kan hava framtiden för sig. Men den är för djup, ädel för att genast kunna smältas. Den fordrar tid och arbete för att kunna tränga igenom. För att belysa vilket mäktigt intryck den gregorianska sången, rätt utförd, gör även på lekmannen, vill jag till sist anföra Johannes Jørgensens ord om sången i Beuron, ett av de benediktinska mönsterklostren i detta hänseende. Han säger: »Det finnes icke någon annan sång, som innerligare och enklare uttrycker de religiösa känslorna. Man berättar, att på baksidan av Beethovens Missa Solennis står skrivet: Mätte detta nå till hjärtat liksom det är gånget ur hjärtat. Den gregorianska koralen når till

¹ Wagner, Einführung in die kath. Kirchenmusik, s. 150.

² Monatshefte für Kath. Kirchenmusik 1924, h. 1, sid. 6.

hjärtat. Många äro de rytmer och strofer och stycken av strofer, som jag hört därnere i Beuron och som ännu klinga i mina öron. Och i synnerhet var det i påskmässan en sång — en sekvens¹ — — —. Jag minnes denna psalm sjungen med Beuron-munkarnas innerliga stäm-

mor. Det var en sång från hjärtat till hjärtat. Icke förgäves har den helige Benedikt i sitt kapitel om sången bjudit: Vår själ stämme överens med vår röst.» (Mens nostra concordet voci nostra)². (Slut.)

Knut Peters.

I anledning av handboksrevisionen.

Från handboks-nämndens sekreterare, Docenten Gustaf Lindberg, har redaktionen haft glädjen mottaga följande meddelande:

På grund av senaste Kyrkomötets skrivelser n:r:is 35, 55 och 57 tillkallade statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet den 3 dec. 1925 fem sakkunnige att med beaktande av i Kyrkomötet framförda önskemål utarbeta »förslag till var- samt reviderad kyrkohandbok».

Innebörden av de vid Kyrkomötet väckta motionerna rörande handboken är i korthet följande:

1) Rörande kapitel I. (Högmässan).

Om utsträckt alternativ användning av syndabekännelsen »Gud var mig nådig» och »Barmhärtige Gud» (motioner av Ekström samt av Herner och Holmquist).

Om införande omedelbart efter Kyrie av en ur den Heliga Skrift hämtad försäkran om syndaförlåtelsens nåd (Ekström).

Angående trosbekännelsen, dels att på reformationsdagen Luthers förklaringar till trons artiklar (Billing), dels att jämte psalm 17 jämväl psalm 22, 194: 4 eller 324: 5 skulle såsom trosbekännelse få användas (Herner och Holmquist).

Om framläggande för »nästkommmande Kyrkomöte» av fyra olika former av Allmän Kyrkobön, utarbetade efter de tempore-principen (den nuvarande, förkortad, för trefaldighetstiden) (Ekström).

Om införande i Allmänna Kyrkobönen av en bön om freden (Feuk och Holmquist) samt en förbön för Israel (Ekman).

Om ersättande av skriftermålet i förening med nattvardsgång vid högmässan genom en avlösningsformel efter syndabekännelsen samt en allokution omedelbart före prefationsresponsorierna (motioner av Edv. Rodhe, Rundgren och Widner samt Kjellberg).

Dessutom väcktes en motion av hr Boberg om utredning för åstadkommande av »rikare omväxling och vid behov förkortning av högmässogudstjänstens liturgiska del».

2) Rörande kapitel III. (Dopet).

Beträffande kap. III hemställdes i motionerna n:r:is 55 av E. Billing, 56 av Widner, 69 av Holmquist och Herner, samt 110 av Edv. Rodhe och Stadener om ändring av dopritualet i enlighet med till varje motion bifogad bilaga med utarbetat förslag.

¹ Victimæ paschali, se 1695 års svenska psalmbok n:r 164 eller Hymnarium för svenska kyrkan, del I, s. 261.

² Johannes Jørgensen, Beuron, s. 114 ff.

3) Rörande kapitel V. (Allmänt skriftermål).

Hrr Holmquist och Herner påyrkade i motion ändring av avlösningsformeln vid Allmänt Skriftermål, därhän att den i överensstämmelse med avlösningsformeln vid sjukas kommunion samt syndabekännelsen »Jag fattig, syndig människa» bleve individuellt personlig.

4) Rörande kapitlen VIII—IX.

(Brudvigsel och kyrkotagning).

Beträffande kapitlen 8—9 påyrkade hr Feuk i motion dels beträffande kyrkotagning bestämmelse om att sådan alltid skulle ske vid altaret, dels beträffande brudvigsel-formuläret, att skriftstället ur Matt. 9 antingen skulle utgå eller utbytas mot annat lämpligare.

5) Rörande kap. X. (Jordfästning).

Hrr Ekström och Billing yrkade i motion att en begravningsbön »präglad av innerlighet samt av medkänsla med de sörjande» måtte utarbetas i st. f. nuvarande alternativ 2 i handbokens X kapitel.

Som man ser är det inga revolterande ändringskrav som i Kyrkomötet framstälts. En vidare fullmakt ligger ju i Kyrkomötets begäran i enlighet med motion av Biskop Danell om en allmän varsam revision av handboken.

Ett önskemål, som länge stått på dagordningen, men som icke närmare berördes av Kyrkomötet är revision av kapitel II. Det vore oundersägligen en stor vinning, om de ordrika bönerna från förra seklets mitt kunde erhålla en knappare formulering och större pregnans. På få områden inom liturgien torde kravet på tidsenlighet starkare göra sig gällande än i fråga om bönespråket.

En av de viktigaste punkterna

vid denna revision av kapitel II är, såsom Professor Aulén i januari-numret av denna tidskrift påpekade, litanian. Ju mera allmänt densamma på senare tider begyntsjungas, ju starkare hava bristerna i dess avfattning gjort sig kännbara. Det gäller här dels att söka återvinna den äldre formuleringens ryt-miska språk, dels att utmönstra en del olyriska partier och uttryck.

En annan punkt i vårt högmässoritual, som enligt min mening bör upptagas till diskussion är frågan om introitusantifonierna. Böra sådana utarbetas för flera högtidsdagar och till alternativt användande jämväl för kyrkoårets olika tider? I musikaliskt hänseende synes det mig lämpligt, att vid sidan av de serier av nutida kompositörer, Missalet innehåller, jämväl en serie med musik i anslutning till äldre svensk tradition utarbetades.

I sin ovan berörda uppsats i denna tidskrift uttalar Professor Aulén önskemålet att i handboken måtte införas anvisningar om otte- och aftonsångs utbytande mot matutiner och vesprar. Detta önskemål måste givetvis vid en revision beaktas.

Den närvarande tiden synes mig icke lyckligt vald för en allmän revision av Kyrkohandboken. Vi leva för närvarande, såsom Prof. Aulén i sin uppsats påpekade, i brytnings- och nydaningstider på snart sagt alla det kyrkliga livets områden. Sådana brytningstider äro icke i högre grad skickade att göra liturgiska formuleringar, och ett oupphörligt fingrande på de liturgiska formulären synes mig vara långt ifrån önskvärt. Kyrkomötet tror sig också i sin skrivelse n:r 35 kunna konstatera, »att man inom vår Kyrka för närvarande vill se liturgi-ens stabilitet bevarad». Säkerligen skulle en allmän revision hava

vunnit på att de liturgiska spörsmålen ännu en tid diskuterats. Men, å andra sidan hava vissa krav framträtt med sådan oavvislighet att något måste göras nu. Och man må hoppas, att den av Kyrkomötet

beslutade varsamma revisionen skall kunna hjälpa oss fram till tider med större stadga och större möjligheter till liturgiskt bestående arbete.

Gustaf Lindberg.

En högmässogudstjänst från musikalisk synpunkt.

(Ett inlägg och ett svar.)

Uti det mig tillsända numret av denna tidskrift för januari är infört bl. a. en artikel: »En högmässogudstjänst från musikalisk synpunkt», vari på ett för övrigt mycket instruktivt sätt informeras i skötandet av de musikaliska momenten vid gudstjänsten. Det är dock en passus i nämnda anförande, som jag icke kan gilla. Det gäller förhållandet mellan de stora momenten »Kyrie» och »Gloria» med sitt Laudamus. Artikelförfattaren säger: »Emellan Kyrie och Gloria inskjutes ofta, för övrigt felaktigt, en modulation. Problemet att ge prästen begynnelseackord till Gloria kan emellertid lösas på annat sätt, nämligen så, att man genom *transposition* av endera Kyrie eller Gloria bringar tonarterna i sådant förhållande till varandra, att modulation ej behöves och Gloria kan komma omedelbart efter Kyrie.»

Detta är ett märkligt uttalande av en så gammal, beprövad kyrkomusiker som Dir. S. Sjöberg.

Kyrie och Gloria stå i ett fullständigt kontrastförhållande till varandra. Kyrie är en *bön*, och denna bön avbrytes därigenom, att prästen uppmanar församlingen att »*tacka och lova Gud*». Här, om någonsin, är det på sin plats, att anbringa en liten förmedlande länk, på det att den stämning, som bönen genom Kyrie skänkt ej må elimineras bort genom det efterföljande. Där-

med har jag icke sagt att denna modulation skall vara lång. Den bör tvärtom omfatta endast några lugna ackord till prästens tonart. Att genom transposition på ett eller annat sätt jämka ihop dessa moment torde för övrigt i de flesta fall vara ett svårlöst problem, enär flera Kyrie gå i moll under det att alla Gloriamelodierna gå i dur, utom det gamla som under fastlagen svingar sig ner i moll.

För övrigt gillar jag fullständigt övriga uttalanden. Särskilt fäster jag mig vid S:s påpekande att Laudamus bör följa omedelbart på prästens Gloria utan modulation. Härvidlag kan man mycket väl genom transposition eller annan lämplig anordning mildra ut de ibland olika tonarterna mellan prästens Gloria och församlingens svar härpå. Om prästen t. ex. under fastlagstiden sjunger Gloria n:r 12 med slut på d-moll, så kan organisten leda församlingens »Allena Gud» i F-dur.

Om prästen vid ett annat tillfälle har n:r 18 i Ess-dur, så stöter det icke alls örat om »Allena Gud» omedelbart kommer i G-dur, allra minst om man mildrar ut de olika tonarterna genom att börja »Allena Gud» med ett *sextackord*.

En annan artikel, som jag med intresse har tagit del av är »Gudstjänstens enhetlighet», och i ett kommande nummer skall jag be

att få framkomma med några synpunkter, särskilt vad angår mässan.

Göteborg den 6 febr. 1926.

Fredrik Hjort.

*

Det åsyftade föredraget var ett diskussionsföredrag och såsom sådant avsett att eventuellt kunna ge anledning till meningsbrytningar. Då Direktör Hjort nu vid föredragets publicerande ställer sig i opposition mot undertecknads uttalade åsikt beträffande förhållandet mellan Kyrie och Gloria, tackar jag honom för hans intresse och vill i korthet säga några ord till svar.

Den mening jag i mitt föredrag uttalar är jag icke ensam om att hysa; den förfäktas av flera. Klart är, att den ej av mig förts fram, om jag ej genom en lång verksamhet i Kyrkans tjänst funnit den vara riktig. — Man måste väl uppfatta Gloria såsom en försäkran om, ett uttryck för Guds goda behag, så att säga en avlösning. Bör icke Gloria då komma *omedelbart* på Kyrie och ej efter en väntan, som verkar föga naturlig? Jag kan ej, såsom den ärade opponenter, anse, att

Kyrie är en bön, som *avbrytes* genom prästens uppmaning till församlingen att »tacka och lova Gud». Fastmera håller jag före, att det icke avbrytes, utan är helt *avslutat* och följes av något nytt: Gloria, ett svar på bönen; men detta svar får tänkas komma *omedelbart*, likasom avlösningen efter syndabekännelsen kommer *omedelbart*.

För övrigt ber jag få påpeka följande. Då enligt Direktör Hjorts resonemang den stämning, som Kyrie skänker, lätt elimineras bort därigenom, att Kyrie avbrytes, så önskar herr Hjort »en liten förmedlande länk» mellan Kyrie och Gloria för att avbrottet ej skall bli störande. Vore åsikten om ett dylikt avbrott — ett stämmingsavbrott — riktig, och vilket avbrott bör avlägsnas, så skulle därav följa, all den stund avbrottet ej beror av tonartsförhållanden, att några förmedlande ackord på nämnda ställe *alltid* borde inpassas, oavsett om modulation behöves, eller icke.

Carlskrona 22 febr. 1926.

Med största högaktning

Svante Sjöberg.

Recensioner.

Hymnserien från Diakonistyrelsens förlag. För den svenska kyrkosångsrörelsen är det ett kraftigt stöd att den redan från sin begynnelse kunnat erbjudas en prisbillig, lättillgänglig och rikhaltig samling av värdiga, kyrkliga hymner och motetter. Det ligger som en dold tanke i det faktum, att arbetet på utgivandet av ett nytt Hymnarium för svenska Kyrkan, kommit samtidigt med den unga kyrkosångsrörelsen. Arbetet på detta nya Hymnarium, som lagts i händerna på så beprövade och om vår kyrkomusik högt förtjänta män som Musikdirektörerna Oscar Blom, Otto Olsson och Ivar Widéen, fullföljes nu på så vis att hymnerna, i den mån som de godkännas av kommitterade, utgivnas separat för att sedan infogas i det vardande Hymnariet.

Det redan utgivna materialet ger körledarna möjlighet till ett ganska rikt urval av helig sång för kyrkoårets olika tider. Såväl den klassiska som den moderna diktningen är företrädd, t. o. m. våra egna, yngre kompositörer äro representerade. Tills vidare råder övervikt för den moderna diktningen. Det torde bero av en i och för sig berömvärd strävan att begynna utgivandet med den för utövare och åhörare lättillgängligare, kyrkomusikaliska litteraturen. Berömvärd synes oss, med tanke på årets 400-årsminne av den svenska kyrkopsalmens födelse, att så många värdefulla koralmotetter utgivits.

I allmänhet synes tillbörlig omsorg hava nedlagts även ifråga om textredigeringen. Ett förträffligt exempel härpå är

den av O. M. (Pastor Oscar Mannström) verkställda omdiktningen av himmelsfärdshymnen »Förklarad för vår Herre Krist». I adventshymnen »Gör porten hög» har däremot beklagligtvis från äldre sångsamlingar andra versens högeligen platta slut: »Dig vare tack från först till sist» råkat slinka med.

Formatet förtjänar en eloge. Det är

lätthanterligt och medger ändock ett tydligt tryck.

Ett tryckfel i Otto Olssons »O Jesu, värdes mig ledsaga» har jag antecknat. Sista takten av näst sista systemet skall altstämman, liksom tenoren på ordet »nd» tydligtvis ha *halvnot* (g), varjämte ordet »och» här skall utgå. A. Adell.

Från stiftet.

(För denna avdelning mottager redaktionen tacksamt program, recensioner o. d. De torde benäget sändas, med uppgift om avsändarens namn och adress till Red., adress: *Stjärnorp*.)

Ärkestiftet. Domkyrkan. Den sedvanliga adventskonserten i fjol upptog orgel-solo (domkyrkoorganisten O. Ullman), sång såväl av domkyrkokören under domkyrkokantor H. Colléen (a capella-körer av Palestrina, Prætorius, Hauptmann) som ock av gosskören under musikdirektör Melander (utförde bl. a. Otto Olssons 6-stämmiga »Rex gloriose martyrum»). Därjämte utförde cellisten Eugen Petroff en sonat av Cervetto samt ett par smärre stycken av G. Fauré och Goltermann. — Domkyrkan var till trängsel fylld. (Medd.: *H. Colléen*).

(Ovanstående meddelande kunde ej beredas plats i febr.-numret. Red.).

Linköpings stift. Linköping: I S:t Larskyrkan har musikdirektören Ph. Sjöberg fortsatt sina orgelaftnar. Den 21 februari framfördes Guilimants c-mollsonat, César Franck's: *Pièce héroïque*, Seb. Bach: Pre-

ludium i h-moll, Söderman: Offertorium, Widor: *Andante cantabile*, Karg-Elert: Improvisation och Sekvens. — Beklagligtvis synes intresset för dessa verkligt värdefulla orgelaftnar, som tidigare varit starkt nog att samla fullt hus, på väg att slappna. (A. A.).

Skara stift. Skövde: Söndagen den 24 januari invigdes av Biskop Danell församlingens nyuppförda församlingshus. Härvid utförde kyrkokören under ledning av Direktör C. Fromm förutom andra hymner även en av honom komponerad kantat för kör och solo med beledsagning av piano och orgel under medverkan av sångerskan Ingrid Starck samt friherrinnan Beck-Friis (piano) och herr J. Sterner (orgel). (C. Fromm).

Stockholm. I Gustav Vasa-kyrkan anordnades Kyndelsmässodagen en vesper, då det nya Vesperale för första gången kom till användning. Såväl för orgelspelet som för körsången svarade kyrkans organist Otto Olsson. Som liturger fungerade Komminister G. Ankar och Pastorsadjunkten A. Lund.

Meddelanden.

Diskussion i handboksfrågan. I anledning av den planerade handboksrevisionen har Kyrkosångens Vänners Centralkommitté tillsammans med Teologiska sällskapet i Linköpings stift utfärdat inbjudan till ett samtal avsett att hållas i Linköping å kyrksalen måndagen den 15 mars kl. 4,15 e. m. Inledningsanföranden komma därvid att hållas av H. H. Biskopen Hj. Danell, Skara och Docenten G. Lindberg, Uppsala, den förre som bekant ledamot av, den senare sekreterare i handboks-nämnden.

Nya kompositioner. I samband med återinvigningen av den nyrestaurerade Stefanskyrkan i Stockholm, som förrättades av Pastor Primarius den 21 februari, utfördes en kantat av Musikdirektör Titus Hultstrand. Den utfördes från kyrkans nya orgel-läktare under ledning av Professor Wiklund.

Redaktionens adress är Stjärnorp. Meddelanden som röra tidskriftens innehåll böra därför göras under denna adress. All expediering sker däremot från C. W. K. Gleerups förlag, Lund.

PÅ C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG, LUND.

Passionsbok.

Betraktelser och böner för var dag i fastan. Av S. L. BRING.

Inb. 2: 50.

»Dessa betraktelser höra till det bästa, som i den vägen är skrivet.»

Carl Norrby i Sv. Kyrkotidning.

Medan dagen varar.

Betraktelser för vardag och helgdag under ett år. Av K. DAVID AHLNER.

Inb. 6: —.

»Jag är övertygad om, att den, som får kyrkoherde Ahlners betraktelser i händerna, finner deras utgivande välmotiverat. De sysselsätta sig nämligen icke blott med vad som alltid tynger den jordiska pilgrimen, utan även i stor utsträckning med nutidsspörsmål och nutidsbekymmer. En nutidsmänniska lystrar ovillkorligen härtill. Man läser inte denna bok bara för att få dagens betraktelse undanstökad och samvetet fredat; man känner igen sina egna frågor och egna bekymmer och lyssnar uppmärksam till de svar och de trösteord, förf. har att ge oss. Och över det hela vilar denna stämning av vilسام helgd — något av den vita bykyrkans oberördhet av de politiska, sociala och ekonomiska stormarna omkring henne. Vi äro förf. tacksamma för hans gåva, och vi tro, att den skall bli till välsignelse. Ty han har något att säga oss.»

Karl Kihlén i Gottlänningen.

Kyrkoherden Albert Lysander skriver i Sydsv. Dagbladet:

»Avsikten med dessa rader är endast att fästa uppmärksamheten på ett litet arbete, som i dagarna utkommit i syfte att främja och ordna den personliga andakten i sakristian, som är förutsättningen för allt det andra. Komministrarna Arthur Adell och Knut Peters, båda i Linköpings stift, ha förut gjort sig kända och högt förtjänta om Svensk liturgisk sång. Nu ha de utgivit

'En liten bönbok ägnad dem som i Sveriges kyrka förrätta prästerlig tjänst inför Gud.'

Pris 1 kr.

Innehållet kan icke lämpligen refereras i annan mån än att det består av psalmer — ur psaltaren och svenska psalmboken — och böner från olika tider ur kyrkans andliga skattkammare, avsedda att sysselsätta prästens tankar, innan han går till altare och predikstol och därefter. — Den lilla bokens utstyrel är i bästa kyrkliga stil, med gott papper och tryckt i rött och svart.

Blotta förekomsten av en sådan bok på bordet i varje svensk sakristia skulle motverka det banala intryck, som besökande där dessvärre hittills ofta fått. Dess användning måste verka i riktning av större helgd åt hela tempeltjänsten. Mätte den nu få den spridning, som den förtjänar. Det Gleerupska förlaget i Lund har med utgivandet och utstyrelsen av denna bok ånyo visat sitt intresse för kyrklig kultur.»

Den evangeliska missionen i vår tid.

Av HENRY USSING och CARL ANSHELM. Rikt illustr. 6 kr.

»I mer än 15 år har Ussings' *Evangeliets segertåg genom världen* varit i ett visst avseende enastående arbete i sitt slag. Det har kanske mer än något annan missionshistorisk framställning bidragit att göra missionshistoriens studium älskat. Man får leta efter en skildring av missionens underbara historia, som kan på samma sätt som Ussings fånga intresset och gripa hjärtat. Nu föreligger en forts. av detta arbete *'världsmissionen i våra dagar'*, sådan den gestaltade sig före och under världskriget samt tiden därefter. Alla, för vilka missionshistorien blivit ett kärt studium genom nyssnämnda bok, skola säkerligen icke dröja att skaffa sig den fortsättning, som Ussing nu giver. Och när de sätta sig att läsa boken, skall deras intresse på nytt fångas och hjärtat på nytt gripas. Den svenska upplagan av Ussings tillägg har ett ökat värde genom den framställning av *svensk mission*, som tillfogats. Förf. av denna del är domkyrkokomminister Carl Anshelm, ordf. i Lunds missionssällskap. Efter en kort historik av det svenska missionsintressets uttryck i äldre tider och utveckling till våra dagar skildras den nuvarande svenska missionsgärningen. De olika svenska missionerna, tillsammans ej mindre än 18, erhålla här vardera en kort, men innehållsrik skildring.» Teol. D:r Axel Ihrmark i Tidning för Falu län och stad.

PÅ C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG, LUND.

Gleerups konfirmandbiblar.

(Bibelsällskapens editioner)

Med Luthers företal till Gamla Testamentet, Psaltaren, Nya Testamentet och Paulus' brev till romarna, ordförklaringar, sakupplysningar m. m. Svenska kyrkans predikotexter samt professor Dalmans senast reviderade bibelkartor. Varje bibelbok har som överstycke en konstnärlig vignett, anslutande sig till texten. Denna vackra utstyrel finnes endast i dessa editioner.

N:o 1. Format: 10,5 × 16,5 cm. i 6 olika band från pris 4:75 brutto på svenskt och engelskt papper till högre priser.

»I första rummet bör denna bibel nämnas. Den har med ett ord alla de egenskaper, som man begär av en bok, som man ideligen använder, för att man skall trivas med den. Anbefalles varmt.»
Teol. D:r W. Hedqvist i Sydsv. Dagbl.

»En vacker bibel önska nu många föräldrar skaffa sina barn, åtskilliga editioner finnas att välja på. Vill man vara förvissad om att få en god, gedigen bibel med redig stil, gott papper och i övrigt tilltalande utstyrel, kan särskilt rekommenderas Gleerups bibel N:o 1.
Teol Lic. Mats Åmark i Enköpings Posten.

»Gleerups nya konfirmandbibel är betecknad med N:o 1, och envar som får den i sin hand, ger den gärna samma plats.»
Kyrkoh. A. Marino i Borås Tidn.

»Såvitt jag kan döma, ha vi ingen bibel som överträffar den Gleerupska N:o 1. I sitt mjuka band är den en idealisk konfirmandbibel.»
Stadskom. Fritz Wittzell i Blekinge läns tidn.

»Denna bibeledition förtjänar de högsta lovord såväl för stil, papper och övrig utstyrel som för sin korrekthet och sina goda kartor. Det vore därför önskvärt, att den vunne den spridning, den förtjänar.»
Teol. D:r A. Gierow i Sv. Lärartidn.

»Här har nedlagts stor omsorg och säkerligen avsevärda kostnader för att tillhandahålla en bibelupplaga, som till det yttre värdigt bär upp det evighetsrika innehållet. Håri har Gleerupska förlaget också lyckats. Från första bladet till det sista ger den ett intryck av gedigenhet och god smak. Inga andra editioner kunna tävla med denna. Det är därför en verklig glädje att få anbefalla den, och bör den särskilt uppmärksammas, när det gäller att skaffa helbiblar åt konfirmander.»
Edvin Aspling i Folkskolans Vän.

N:o 2. Format: 12 × 18 cm. med och utan apokryfiska böckerna i 7 olika band från pris 6 kr. brutto på svenskt och engelskt papper till högre priser.

»I fråga om bibelupplagor hävdar Gleerupska förlaget i Lund sin gamla överlägsenhet i smak och förmåga. Dess biblar och Nya Testamenten överträffa avgjort alla andra utgivna editioner.»
Ivar Rhedin i Göteborgs Stiftstidn.

»Bland alla svenska bibeleditioner, avsedda för nattvardsungdom har nog ingen med större rätt vunnit erkännande än denna. Ur alla synpunkter så elegant, värdig och vederhäftig, önska vi blott på det varmaste rekommendera den för alla de ungas fostrare, vilka ämna skänka de nykonfirmerade en minnesbibel på färden genom livet.»
G. Sjöfors i Stockholms Kyrkotidn.

»Vi hoppas att denna Gleerupska bibel skall visa sig begärlig. Sakliga skäl tala otvivelaktigt till dess förmån.»
Professor W. Rudin i Folkskolans Vän.

»Denna bibel tillfredsställer även mycket stora anspråk. Allt vittnar för övrigt om från detta förlag vanlig omsorg och pietet. Denna bibeledition bör erhålla vidsträckt spridning.»
E. Kj-n i Västmanlands Allehanda.

Denna bibel är värd uppmärksamhet. Stilen är synnerligen klar och torde icke vålla någon ålder några svårigheter. En stor hjälp härvid lämnar och det särdeles fina papperet — allt saker av stort värde då det gäller en bibel. Anmälaren har ej förut sett en så till alla delar väl, omsorgsfullt och pietetsfullt framställd bibeledition, detta från vilken sida man än betraktar densamma. Denna bibel förtjänar verkligen att bli spridd; särskilt tänka vi härvid på nattvardsungdom, som i sådant fall skulle i dubbel mening få en bok för livet.»
Mo i Göteborgs Morgonpost.

Väl gjorda och starka band.